

Emma Vesely

VJERNIK LAIK U *CHRISTIFIDELES LAICI*

Nove perspektive zajedništva vjernika laika u Crkvi i svijetu

Dugo očekivana Papina postsinodalna pobudnica objavljena je i prikazana u vatikanskoj dvorani za tisak 30. siječnja ove godine. »Apostolska postsinodalna pobudnica *Christifideles laici* njegove svetosti Ivana Pavla II o zvanju i poslanju laika u Crkvi i u svijetu« – kako glasi cijeli naslov – sabire rezultate pripremnih radova, zasjedanja i dokumenta Sinode biskupa održane od 1. do 30. listopada 1987. o »pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu dvadeset godina nakon Koncila«, u čijim je radovima osim svećenika, teologa, redovnika i 229 biskupa sudjelovalo i šezdeset laika.

Papina pobudnica želi biti riječ poticaja, buđenja svijesti odgovornosti u zajedništvu i poslanju Crkve u novom zauzimanju na području evangelizacije uoči trećeg tisućljeća. Nije upućena kao riječ zajedništva i suradnje samo vjernicima laicima nego cijeloj crkvenoj zajednici, napose onima koji su prvi u njoj odgovorni, biskupima, svećenicima, redovnicima.

Na konferenciji za novinstvo dokument su predstavili kardinal Pironio, predsjednik Papinskog vijeća za laike, i monsinjor Jan Schotte, generalni tajnik Sinode biskupa.

Nastanak i obilježja dokumenta

Pred nama je dokument u koji je uloženo pet godina rada. U njemu su našli odjeka svi pripremnici dokumenti za Sinodu biskupa, *Lineamenta i Instrumentum laboris*, kao i rezultati Sinode, *Prijedlozi i Završna poruka*. Sinodu biskupa o laicima svijet je pratio s velikim zanimanjem i mnogim očekivanjima. Papin dokument je odgovor na sva iščekivanja. On je vjeran i dosljedan izraz Sinode, mišljenja biskupa na njoj okupljenih i napokon Papina suda o toj problematici. Pobudnica se stalno poziva na sinodalna zasjedanja. Preuzima najveći dio prijedloga sinodalnih

otaca. Od 54 prijedloga 45 ih je ušlo u Papin dokument, a raspoređeni su u tekstu prema potrebi razvoja misli, citirani su cijeli ili djelomice, pri čemu Papa poštuje »autorska prava« biskupa koji su ih izradili i izglasali na Sinodi. U *Christifideles laici* ima tekstova crkvenog Učiteljstva posljednjih papa, Pija XII, Ivana XXIII i Pavla VI, tu su i tekstovi Otaca, napose Sv. Augustina i Grgura Velikog. Pobudnica je povezana s dva posljednja dokumenta Ivana Pavla II, *Sollicitudo rei socialis* i *Mulieris dignitatem*. *Christifideles laici* nije nastao pored Sinode, nije njezin dodatak, nego je proizašao iz nje. Prema izričitoj želji sinodalnih otaca, trebao bi biti prijelaz od »divne teorije« (2) Drugog vatikanskog sabora na konkretnu crkvenu praksu. Ipak, tekst ne iznosi odveć pastoralnih novosti, dok je mnogo solidniji u svojim doktrinalnim temeljima (*La Croix*).

Nakon *Catechesi tradendae* iz 1979, *Familiaris consortio* iz 1981. i *Reconciliatio et paenitentia* iz 1984. ovo je četvrti posinodalni dokument Ivana Pavla II. Vjeron Sinodi i njezinim zaključcima, dokument nosi Papin biljeg, u njemu su vidno prisutne sve teme Wojtylinog magisterija o novom poslanju Crkve u svijetu, ali to nije samo sažetak dosadašnjega već se naziru i novi naglasci, ima u tekstu dinamike i zanosa. *Christifideles laici* povezana je s Izvanrednom sinodom iz 1985. Središnja struktura Pobudnice slijedi smjernice završne relacije te Sinode kad govori o Crkvi kao otajstvu, o Crkvi kao zajednici i poslanju. Pobudnica je obilježena koncilskim naukom o otajstvu Crkve kao misijske zajednice, napose u prva tri poglavlja, koja su ujedno glavna i najjača poglavlja dokumenta. Štoviše, za vrijeme konferencije za novinstvo generalni tajnik Sinode nadbiskup Jan Schotte rekao je da su članovi Vijeća generalnog tajništva Sinode tražili od Pape da u Pobudnicu unese opsežne izvatke iz tekstova Drugog vatikanskog koncila, i to ne samo zbog njihove uvijek aktualne vrijednosti nego stoga što ih laici u crkvenim zajednicama, župama, udruženjima nisu još posve usvojili. Na taj način želi im se izaći ususret da imaju nadohvat ruke koncilске tekstove koji se na njih odnose. Tako se u pobudnici od 224 citata, odnosno bilježaka, 97 odnosi na koncilске tekstove. Zbog toga je *Christifideles laici* najduži tekst Ivana Pavla II – ima 194 stranice na talijanskom jeziku. Dobiva se dojam da je izgubio na kratkoći, lapidarnosti, da je i opterećen tim mnoštvom citata, da na neki način određene tvrdnje izvodi, razjašnjava. Vjerojatno bi se mogao poželjeti kraći i jezgrovitiji dokument. No pitanje je da li bi bio pastoralno prikladan kao dokument koji želi biti dostupan što većem broju vjernika. Sigurno da je mnogima lako naći koncilске tekstove o laicima, njihovom radu i ulozi, pa ovo unošenje citata koncilskih tekstova može izgledati kao izraz nepovjerenja i sud o nesposobnosti u času kad se govori o laičkoj odgovornosti i sudjelovanju. Dokument Ivana Pavla II upućen laicima, svim laicima vjernicima, ima dakle pastoralno obilježje, vodi računa o željama i mišljenju krajevnih Crkvi i njihovih biskupa.

I na Sinodi biskupi su se u svojim nastupima pozivali na Koncil, posebno na *Lumen gentium*, *Ad Gentes*, *Apostolicam actuositatem* i *Gaudium et spes*. Tako je taj skup bio trenutak svjedočenja vrijednosti i aktualnosti koncilskog naučavanja o vjernicima laicima u životu Crkve i društva u ovom vremenu nakon Koncila. To naučavanje polazište je obnove laičkog angažmana uoči trećeg tisućljeća kršćanstva. Osim toga,

čitajući *Christifideles laici*, bit će teško reći da Ivan Pavao II ili biskupi pokopaju Koncil.

Zbog svih tih prije spomenutih obilježja Pobudnica se doimlje kao kompendij, sažetak crkvenog naučavanja o vjernicima laicima, ili, kako je to bilo rečeno na konferenciji za novinare – ona je *vade mecum* vjernika laika. Očekuje se da postane *vade mecum* laičkog razmišljanja o vlastitom identitetu i kršćanskog ponašanja u svijetu.

Sve ovo dosada spomenuto daje nam naslutiti da nije riječ o jednostavnom i lako probavljivom tekstu novinarskog stila, iako se ne može reći da je težak.

Sadržaj dokumenta

Papa u Pobudnici evanđeoskim usporedbama o vinogradu, trsu i lozama, pod biblijskim, teologijskim i pastoralnim vidikom govori o sinodalnim temama s obzirom na laike, o pozivu i poslanju upućenom vjernicima laicima, muškarcima i ženama. Konkretno je cijeli tekst podijeljen na uvod, pet opsežnih poglavlja, te zaključni poziv i molitvu. Što se tiče pojedinačnih tema, u prvome su planu službe koje se povjeravaju vjernicima laicima. Druga tema su novi laički pokreti te mjesto i uloga žene u Crkvi i društvu. No tu je i tema o novoj evangelizaciji i misijskoj djelatnosti vjernika laika. Dokument je prožet i jakim ekleziološkim naglaskom zajedništva. Imamo tu i dobar dio teksta posvećen političkoj djelatnosti laika. Iz dokumenta proizlazi određena slika laika vjernika, on govori o njegovoj formaciji-odgoju pa na kraju kaže da nema »rubnih« kršćana.

U Uvodu su navedeni subjekti poslanja: Božji narod, pastiri, svećenici, redovnici, redovnice i vjernici laici; pozvani su na rad u vinograd, da odgovore na bezbrojne potrebe današnjeg vremena i svijeta, koji »treba preobraziti prema Božjem nacrtu« (1). Tu su i nedostaci i bogatstva današnjeg svijeta.

Dostojanstvo laika u Crkvi i njihov poziv na svetost – tema je prvog poglavlja Pobudnice. Teologijski temelj dostojanstvu i pozivu vjernika laika krštenje su i potvrda. Odatle trostruko, svećeničko, pro-ročko i kraljevsko služenje i sva bit poziva i poslanja laika.

O službama, poslovima i ulogama laika, o tzv. zamjeni svećenika u nekim konkretnim pastoralnim situacijama, o njihovom sudioništvu u životu Crkve, zadacima, odgovornosti i karizmama koje se ostvaruju unutar opće Crkve, pojedinačno u osobnom, te udruženom obliku sudjelovanja u poslanju govori drugo poglavlje pobudnice.

U trećem poglavlju suočeni smo s misijskom suodgovornošću vjernika laika, njihovim misijskim zajedništvom u novoj evangelizaciji i proživljavanju Evanđelja u službi čovjeka i društva. Znatjan dio poglavlja govori o političkom djelovanju laika, s osvrtom na područja toga djelovanja, ljudsko dostojanstvo i prava, vjersku slobodu, obitelj, razvijanje solidarnosti, evangelizaciju kulture.

Subjekti su poslanja svi kršćani, muškarci i žene, mladi i djeca, stari, bolesnici i patnici, vjernici laici u svim životnim prilikama i pozivima, jer nema »rubnih« kršćana – stoji u četvrtom poglavlju, gdje se ujedno razlaže i ženina situacija i zadaci u Crkvi.

Peto poglavlje obrađuje pitanje odgoja vjernika laika. Da bi se on mogao korisno založiti u crkvenom djelovanju, treba mu ozbiljna formacija, pravi odgoj, u kojemu će otkriti kako će, suradujući s Bogom, živjeti poziv i poslanje u crkvenu zajedništvu.

Vjernik laik živi u svijetu. U njemu živi i djeluje i njegova Crkva, taj svjetovni element; ta im je svjetovnost zajednička odnosno vjernik laik živi taj svjetovni dio Crkve, on je njegov izraz u Crkvi. No u kakvom svijetu žive laici vjernici i Crkva? Kakvu nam sliku svijeta ocrtava *Christifideles laici*?

Slika svijeta

Dok poziva vjernike laike na obnovu »kršćanskog tkiva ljudskog društva« (34), Papa kaže da je »potrebno pogledati u lice taj naš svijet s njegovim vrednotama i problemima, njegovim nemirima i nadama, dostignućima i neuspjesima« (3). U ovo naše vrijeme, stoji u Pobudnici, svijet se našao pod ekonomijskim, društvenim, političkim i kulturnim vidikom u težim prilikama nego u vrijeme Koncila, slika svijeta je manje optimistična, drukčija je negoli ona u *Gaudium et spes*. Vjernici laici pozvani su živjeti u tom svijetu, to je njihov vinograd, tu moraju biti sol zemlje i svjetlo svijeta (3). Svijet i suvremena društva imaju u Papinom opisu negativne znakove i pozitivne težnje.

Negativnim znakovima pripada širenje vjerske ravnodušnosti i ateizma u njegovim najrazličitijim oblicima, posebno u najraširenijem obliku – u sekularizmu. Čovjek reže korijene vjere u svojem srcu, zaboravlja Boga, smatra ga beznačajnim za svoju egzistenciju, odbacuje ga da bi se klanjao idolima (4). Negativnim znakovima pripada i povreda ljudskog bića, podvrgnutog ponižavajućoj instrumentalizaciji, kojom čovjek postaje rob jačega pod raznim imenima ideologije, ekonomijske vlasti, neljudskih političkih sustava, znanstvene tehnokracije, pa i nasilja medija. Mnogim osobama ne poštuju se ljudska prava, čak ni pravo na život, na dom i posao, obitelj i odgovorno majčinstvo i očinstvo, pravo sudjelovanja u javnom životu i ispovijedanje vjere. Tko može izbrojiti nerođenu djecu, pa onu napuštenu i maltretiranu, koja rastu bez ljubavi i odgoja?, pita se Papa i dodaje kako jedni humanizmi uništavaju čovjeka, a drugi upadaju u njegovu idolatriju (5). Kao nikada dosad čovječanstvo je prožeto sukobima, stalnim suprotstavljanjem osoba, skupina, kategorija, naroda i blokova nacija, koje prelazi u nasilje, terorizam i rat. Ljudska je obitelj time tragično poremećena i razdirana (6).

Pozitivne težnje Papa vidi u ponovnom postavljanju pitanja o smislu života, trpljenja i smrti, u buđenju želje za religioznošću, u povratku osjećaja za sveto, nadnaravno, za molitvu (4), u isticanju osobnog dostojanstva svakoga ljudskog bića, u svijesti da čovjek nije »stvar ili objekt kojim se netko može poslužiti, nego svjestan i slobodan subjekt, pozvan odgovorno živjeti u društvu i povijesti, predodređen za duhovne i vjerske vrednote« (5). Pozitivna težnja je i sve veća potreba sudionništva, koje obilježava suvremeno čovječanstvo. Pozitivni je znak vremena i želja da se ostvari nova humanistička kultura (5), kao i neuklonjiva težnja pojedinaca i naroda za neprocjenjivim dobrom mira u pravdi (6).

Kako se pak u toj panorami suvremena svijeta postavlja Crkva? Svjetske prilike duboko pogađaju Crkvu, dijelom je i uvjetuju, ali je ne obeshrabruju. Duh Sveti prožima njeno poslanje. Pozitivna nastojanja svijeta za ostvarenje zajedništva i sudioništva nalaze pun odgovor »u Isusu Kristu, Otkupitelju čovjeka i svijeta« (7). Papa je svjestan teškoća u društvu i u Crkvi, ali ne upada ni u pesimistična ni u katastrofična predviđanja. Utemeljena na realizmu, egzortacija je prožeta nadom i pouzdanjem: Isus Krist je ne samo Otkupitelj čovjeka nego i svijeta. Vjernici laici imaju posebno, originalno i nezamjenljivo mjesto, »po njima je Kristova Crkva prisutna u najrazličitijim područjima svijeta, kao znak i izvor nade i ljubavi« (7).

Misijski polet za novu evangelizaciju

Takve svjetske prilike očekuju rješenje, spasenje od jedinog koji ga može dati, od Boga i Evandjelja. Zato je svijetu potrebna nova evangelizacija (4), a njoj pak misijski polet kršćana. Štoviše, Crkva danas mora poduzeti velik korak naprijed u evangelizaciji, mora ući u novu povijesnu etapu svojega misijskog dinamizma (35). Papa petput izričito govori o misijskom poletu, a sedamput izražava istu misao riječima dinamizam i energija.

Dok biskupi često nastoje riješiti neke posebne probleme u Crkvi, dok jedan dio traži reforme, a drugi ih ne žele, Papa vidi i govori da je samo jedno potrebno: nova evangelizacija, misijsko djelovanje na svim područjima. Svjestan je da indiferentizam, sekularizam i radikalni ateizam iskorjenjuju kršćanstvo iz nekad posve kršćanskih zemalja, stubokom mijenjajući cijele narode zemalja tzv. prvog svijeta. U trećem svijetu opasnost su sekularizam i sekte (34).

Poziv na novu evangelizaciju kao odgovor na vjersku ravnodušnost, ateizam i sekularizam – iskonska je Wojtylina misao. On osjeća da je hitna posebno uoči trećeg tisućljeća, pa poziva na mobilizaciju cijelu katoličku zajednicu, ujedinjenu i složnu; poziva biskupe, svećenike, posebno laike, koji su živi i odgovorni dio toga pothvata i zadatka, koji im je povjeren krštenjem i potvrdom (33). Oni su pozvani svim svojim aktivnostima svjedočiti da je vjera jedini punovažan odgovor na probleme i težnje čovjeka i društva. Papa Crkvu, biskupe, svećenike i laike šalje u pomoć čovječanstvu razdiranom vlastitim ograničenjima. Crkva se osjeća dužnom prenositi čovječanstvu ono što je primila od Krista (32). Ona je »sluškinja ljudi«, u njoj vjernici laici sudjeluju u poslanju služenja ljudskoj osobi i društvu, najprije otkrivajući čovjeka čovjeku, smisao postojanja, istinu o čovjeku i njegovu cilju (36). Naravno da su laici pozvani kretati u misije u tradicionalnome smislu, raditi i svjedočiti. Crkvene pak zajednice trebale bi da se više povežu, da se zajedno zauzimaju u naviještanju Evandjelja. U toj novoj fazi potreban je ne samo specifičan odgoj klera nego i laika. Opća je odgovornost za misijska, svećenička, redovnička i laička zvanja, svi treba da budu »Gospodinov znak«, da razvijaju jedinstvo, bolje odnose s drugim religijama i prijateljstvo među narodima (35).

Nema misijskog poleta ni ostvarenja nove evangelizacije ako se ne ostvari zajedništvo u Crkvi – zajednici, ako se vjernici laici ne zauzimaju u obrani dostojanstva čovjeka, njegovih prava, kao što su pravo na život i vjersku slobodu, ako ne promiču obitelj i ako ne djeluju na političkom i kulturnom području.

Zajedništvo u Crkvi

Ljudska osoba ima prirodnu i strukturalnu društvenu dimenziju, pozvana je iz svoje intimnosti na zajedništvo s drugima i na davanje sebe drugima (40). Crkva kao ljudsko-božanska ustanova zajednica je, »zajednica svetaca«, kršćana ukorijenjenih u Kristov život i međusobno ujedinenih poput trsa i loze. Radi se o otajstvenom životom zajedništvu Krista i krštenika, prema uzoru na zajedništvo ostvareno u Trojstvu. Iz zajedništva s Kristom proizlazi i zajedništvo između kršćana (18). Ekleziologija zajedništva središnja je misao Koncila i koncilskih dokumenata. Krštenje je temelj i vrata zajedništva u Crkvi, Euharistija izvor i mjesto stvaranja intimnog zajedništva svih vjernika u Kristovu tijelu Crkvi, koja je znak i sredstvo jedinstva s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda. Crkva – zajednica središnji je sadržaj otajstva, odnosno Božjeg nacрта spasenja čovječanstva, novi je mesijanski narod (19), tvrdi Papa.

Crkveno zajedništvo je dar, koji su vjernici pozvani prihvatiti i živjeti sudjelujući u životu i poslanju Crkve svojim služenjem i karizmama. Vjernik se ne može zatvoriti u sebe, duhovno se izolirati od zajednice. Mora živjeti u neprestanoj razmjeni s drugima, sa živim osjećajem bratstva (20). Tek iz ostvarene Crkve – zajednice može proizaći poslanje i misijsko zajedništvo, jer »zajedništvo stvara zajedništvo« (32). Tako je *Christifideles laici* u određenom smislu i traktat o Crkvi – zajednici i zajedništvu Crkve, koje bi stvarno trebali proživljavati svi njezini članovi, biskupi, svećenici, redovnici i redovnice te vjernici laici, koji su najveći njezin dio. Tako smo došli do jedne novosti dokumenta: tema laika uključena je u ekleziologiju zajedništva, vjernici napokon nisu promatrani odijeljeno, izolirano, kao neka zasebna vrsta, nego ih Papa poziva da se ne izoliraju, smješta ih u opći kontekst Crkve – zajednice u Kristu – pa time sva njihova djelatnost na području nove evangelizacije, misijsko poslanje, proizlazi iz zajedništva u Kristu. Pobudnica je i dokument o samosvijesti Crkve kao otajstvu misijskog zajedništva, temelju nove evangelizacije.

Promicanje čovjekova dostojanstva i prava

Jedan od stvarnih zadataka nove evangelizacije svakako je promicanje čovjekova dostojanstva i prava, česta tema pape Wojtyły. Najprije treba otkriti nepovredivo dostojanstvo svake ljudske osobe: usred svega stvorena samo je čovjek osoba, svjesni i slobodni subjekt, središte i vrhunac svega na zemlji«. Osobno dostojanstvo čovjekovo je najveće dobro«, stoji u dokumentu. Čovjek vrijedi ne zbog onoga što posjeduje, nego zbog onoga što jest. Osoba je dobro. Temelj čovjekova dostojanstva njegovo je podrijetlo i cilj: stvoren na sliku Božju, otkupljen Kristovom krvlju, čovjek je pozvan da bude sin Božji, hram Duha, da postigne vječni život i zajedništvo s Bogom. Povreda čovjekova dostojanstva uvreda je čovjekovu Stvoritelju. Ljudsko biće, vrijednost u sebi i po sebi, ne može se instrumentalizirati. Osobno dostojanstvo temelj je jednakosti ljudi; tako su isključene ekonomska, društvena, kulturna, politička i geografska diskriminacija. Jednakost je, međutim, temelj sudioništvu i solidarnosti među ljudima. Čak su i dijalog i zajedništvo utemeljeni na tome što ljudi jesu, tvrdi Papa. »Osobno dostojanstvo neuništivo je vlasništvo sva-

kog ljudskog bića«, temelji se na jedinstvenosti i neponovljivosti svake osobe. Pojedinaac, čovjek, ne može biti stiješnjen i uništen u anonimnosti kolektivnosti, institucije, strukture, sistema. Najradikalnija je i najuzvišenija potvrda vrijednosti svakog ljudskog bića utjelovljenje Sina Božjega u krilu žene (37).

Stvarno priznajemo dostojanstvo svakog ljudskog bića ako branimo i promičemo prava ljudske osobe, koja dolaze od Boga i nitko ih, ni pojedinac, ni skupina, ni vlast, ne može izmijeniti ili ukloniti. Nepovredivost ljudske osobe, odraz apsolutne nepovredivosti samoga Boga, osnovno se i najprije izražava u nepovredivosti ljudskoga života. Nema smisla govoriti o pravu na zdravlje, rad, dom, obitelj, kulturu, ako se ne brani pravo na život, to prvo i temeljno pravo – uvjet svim ostalim pravima osobe. Crkva to pravo brani pred pojedincima i vlastima. Svi su pozvani priznati to pravo, neki vjernici laici na posebni način, a to su roditelji, odgojitelji, zdravstveni radnici i svi oni koji drže u rukama ekonomijsku i političku vlast. Pred kulturom smrti Crkva brani svaki život. Moralna svijest čovječanstva ne može ostati ravnodušna pred razvitkom bioloških, medicinskih znanosti, pred tehnološkom moći. Vjernici laici koji djeluju na području znanosti i tehnike, zdravstva, zakonodavstva, na društvenom području i u ekonomiji, moraju hrabro – kao »gospodari znanosti i tehnologije, a ne kao njezini robovi« – prihvatiti nove izazove bioetike. Papa na kraju poziva na najveću budnost pred pojavom tehnološke koncentracije vlasti, koja želi manipulirati ne samo čovjekovom biološkim biti, nego i sadržajem njegove svijesti, namećući mu životne uzore (38).

Pravo na slobodno ispovijedanje vjere

Vjerska sloboda je »ugaoni kamen zgrade ljudskih prava«, tvrdi Papa. Poštivanje osobna čovjekova dostojanstva obuhvaća priznanje njegove vjerske dimenzije, te potrebe ukorijenjene u čovjekovoj stvarnosti. Veza s Bogom sastavni je dio čovjekovog postojanja. Iako svi ne vjeruju u tu istinu, oni koji su u nju uvjereni imaju pravo da ih se poštuje u njihovoj vjeri i odabranju pojedinačnog i zajedničkog načina života na temelju vjere. Pravo na slobodu savjesti i na vjersku slobodu jedno je od najuzvišenijih i najozbiljnijih dobara svakoga naroda, ono želi osigurati dobro osobe i društva, bitni je element miroljubiva suživota, mjera temeljnih prava (39).

Christifideles laici spominje da Sinoda nije zaboravila svu onu braću koja su progonjena zbog vjere, zbog nje trpe pa i umiru, a najčešće su to kršćanski laici. Najveći apostolat je svjedočanstvo kršćanskog života i mučeništva (39). U sjećanju sudionika Sinode ostalo je svjedočanstvo vijetnamskih biskupa, čiji vjernici pješalice i 30 kilometara na misu vukući svoje starce u kolicima; nije zaboravila ni krik kardinala Tomašeka da kršćani ne smiju biti kukavice.

Obitelj – mjesto zajedništva i humanizacije

Društvo je plod i znak čovjekove društvenosti, zajedništvo osoba. Postoji međuovisnost i uzajamnost između osoba i društva. Sve što se čini u službi osobe, služenje je društvu i obratno. Sve što se čini na dobro

društva, na dobro je osobe. To je značenje apostolskog uzimanja vjernika laika u vremenitom redu: kad služe jednome čovjeku, služe svim ljudima. Obitelj je pak osnovna stanica društva, prvi oblik zajedništva osoba, prvi prostor i mjesto društvenog zalaganja vjernika laika, sa sviješću da ima jedinstvenu i nezamjenljivu vrijednost za razvitak društva i Crkve. Obitelj treba braniti od sebičnosti, totalitarnih politika, ograničenja poroda, siromaštva, te fizičke, kulturne i moralne bijede, hedonističkog i potrošačkog mentaliteta. Obitelj je prvo mjesto humaniziranja osobe i društva. Vjernici laici treba da pomognu obitelji da bude svjesna svojega identiteta, originalne uloge u društvu, da bude aktivni i odgovorni protagonist vlastita rasta i sudionik društva u društvenom životu. Obitelj, počevši od javnih vlasti, mora tražiti da joj se poštuju sva ona prava koja spasavajući obitelj spasavaju i samo društvo. Bez obitelji nema budućnosti čovječanstva (40).

Evangelizacija politike

Milosrđe u starim i novim oblicima specifičan je način zauzimanja i djelovanja vjernika laika, izraz je djelatne solidarnosti (41). No milosrđe se ne može dijeliti od pravde, od punog priznanja ljudskih prava u svim društvenim strukturama i ustanovama. Zato vjernici ne mogu odustati od sudjelovanja u politici, mjestu djelovanja za opće dobro svih ljudi i cijeloga čovjeka (42), stoji u *Christifideles laici*.

Pitanje političke uloge i zauzimanja vjernika laika pokrenuli su na Sinodi biskupi trećega svijeta. Zabrinjava ih što je zauzimanje kršćana na tom području slabo, loše organizirano i nije djelatno. U pokoncilskom vremenu među laicima postoje dvije težnje: prema jednoj, laici se usmjeravaju na crkvene službe i zadatke, a imaju specifične društvene, ekonomijske, političke i kulturne odgovornosti; unutar druge pak prihvaćen je raskol između vjere i života, Evandjelja i konkretnog rada usred vremenitih i ovozemaljskih stvarnosti. Naime, vrlo malo kršćana bavi se politikom, ali to nema veze ni s kršćanstvom ni s njegovim načelima. Naravno da je to stvorilo čudne situacije, teškoće i opasnosti. Na Sinodi su biskupi željeli da divna koncilaska teorija o laikatu postane »prava crkvena praksa« (2). Novonastale crkvene, društvene, ekonomijske i kulturne prilike traže djelovanje laikata. Njihovo nezauzimanje i odsutnost nikada nisu prihvatljivi, a u ovo vrijeme još su više pogrešni. »Nikome nerad nije dopušten« (3). Zbog svojega »svjetovnog karaktera«, koji ih obvezuje na nezamjenljivu animaciju kršćanskoga reda, vjernici laici pozvani su sudjelovati u služanju Crkve ljudskoj osobi i društvu (36).

Vjernici laici ne mogu odustati od sudjelovanja u politici, ne mogu biti odsutni iz društvenoga, zakonodavnog, ekonomijskog, upravnog i kulturnog djelovanja koje organski i institucionalno promiče opće dobro. Sinodalni oci naglasili su da svi imaju pravo i dužnost sudjelovati u politici, na razne načine, na različitim razinama, s raznovrsnim zadacima i odgovornostima (42). Time su željeli ispraviti onu težnju vjernika laika da se gotovo isključivo usmjere na crkvene funkcije, a zanemare političko i uopće svjetovno područje.

Politiku, osim toga, ne prati dobar glas. Opće je uvjerenje da je ona mjesto »moralne opasnosti«, gramzljivosti, idolatrije vlasti, egoizma, ko-

rupcije, nelojalnosti, laži, rasipanja društvenog novca samo na korist malobrojnih, upotrebe dvoznačnih i nedopuštenih sredstava da bi se pod svaku cijenu osvojila, održala i povećala vlast (42). *Christifideles laici*, međutim, smatra da sve to ne opravdava ni skepticizam ni odsutnost kršćana na području politike jer je ona ipak rad za opće dobro. Nijedno područje života ne može biti isključeno iz laičkog angažmana, isključeno iz nastojanja nove evangelizacije. Treba evangelizirati široki, složeni svijet politike, poštujući autonomiju ovozemaljskih stvarnosti, »služiti ljudima« »preuzimajući težinu dotičnih odgovornosti«; vjernici laici ne smiju se obeshrabriti zbog kritika, nego »ispunjavanje političke vlasti« prožeti »duhom služenja« te nužnom »kompetencijom i djelotvornošću«, da bude stvarno »transparentno« i »čisto«, kako to »uostalom i ljudi očekuju« (42).

»Politika za osobu i društvo« vodit će se općim dobrom, dobrom svih ljudi, obrane i promicanja pravde. Vjernici laici pozvani su i na području politike svjedočiti one ljudske i evanđeoske vrednote koje su povezane s političkom djelatnošću, kao što su to sloboda, pravda, solidarnost, vjerno i velikodušno predanje dobru svih. Biskupi okupljeni na Sinodi traže od njih u svojim *Prijedlozima* da prihvate jednostavan stil života, da se u svojem političkom djelovanju opredijele za siromašne i posljednje, u čemu im mogu pomoći crkveni socijalni nauk, crkvene zajednice, njihovi biskupi (42).

Pobudnica posebno preporučuje solidarnost kao stil i sredstvo za promicanje ljudskog razvitka, odgovornog sudjelovanja u političkom životu. Na vjernicima laicima je da pobijede »kulturu egoizma, mržnje, osвете i neprijateljstva te da razvijaju kulturu solidarnosti na svim razinama«, da promiču »pravedni društveni i međunarodni poredak«, »suradujući sa svima koji stvarno žele mir«, služeći se pritom »nacionalnim i međunarodnim organizacijama« (42), jer danas je vrlo potrebna »humanizacija osobe i društva« (40).

Političkim radom vjernici laici imaju se zauzimati za mir i ne mogu biti ravnodušni pred onim što je nijekanje mira. U svom solidarnom političkom djelovanju moraju reagirati na »nasilje, rat, mučenje i terorizam, koncentracione logore, militarizaciju politike, utrku u naoružanju, nuklearnu prijetnju«. Na laicima vjernicima je da budu »djelatnici mira«, »prema obraćenju srca, po radu u korist istine, slobode, pravde i milosrđa«, tih temelja mira (42).

Sto se pak tiče društveno-ekonomijskog života, koji je isto tako područje poslanja vjernika laika i nove evangelizacije, Papa upozorava kako dobra imaju opću namjenu, pripadaju svim ljudima, svakome čovjeku za razvijanje pravog ljudskog života. Tako i privatno vlasništvo ima po sebi društvenu ulogu. Rad je sredstvo razvoja ekonomijskog života, pravo i dužnost svakoga čovjeka. Nezaposlenost je posljedica pogrešne organizacije rada. Treba, osim toga, razvijati solidarnost među onima koji rade zajedno, kao što treba ponovno promisliti trgovačke, financijske sustave i način tehnolojske razmjene. Ekonomija danas treba i traži profesionalnu kompetenciju, ljudsko poštenje i kršćanski duh. S društveno-ekonomijskim životom povezano je i ekolojsko pitanje, odgovornost za Božje darove; treba da se vodi računa o budućim naraštajima te biološkim i prirodnim zakonima. Razvitak mora biti obilježen moralnom dimenzijom (43).

Možemo uočiti da u *Christifideles laici*, kad govori o djelovanju vjernika na političkom i ekonomskom području, nema nikakva klerikalizma, kao što je odbačeno svako prokapanje jaza između svetog i profanog, u želji da se služi čovjeku, njegovom dobru, dostojanstvu, u dubokoj i iskrenoj svijesti da je Crkva pozvana služiti čovječanstvu. U tome smislu Pobudnica je i priručnik za vladanje vjernika laika na političkom i ekonomijskom području u ovom povijesnom trenutku.

U dokumentu, osim toga, nema ni spomena o ikakvom povezivanju Crkve, pa ni vjernika laika, ma s kojim režimom, odsutno je bilo kakvo izjednačivanje kršćanstva i njegovih vjernika s nekom postojećom političkom strujom. Zato se *Christifideles laici* može smatrati izvanrednim mjestom Učiteljstva, u kojemu je izraženo poštivanje slobode savjesti i političkog opredjeljenja vjernika, kršćana, laika. Iznesena su, međutim, jasna mjerila: opće dobro svih ljudi i svakog pojedinca, solidarnost, zauzetost za mir, poštenje u društveno-ekonomijskom životu i organizaciji rada, obrana ljudskih i kršćanskih vrednota. Pridržavajući se tih kriterija, vjernici laici mogu se odlučiti za konkretnu zauzetost i inicijativu u svim društvenim sistemima i režimima.

Evangelizirati kulturu

Pobudnica poziva vjernike laike da razviju svoje djelovanje, ulože svoje snage na području kulture, umjetničkog stvaranja, sredstava društvenog priopćivanja: jednom riječju, pozvani su vrednotama nove evangelizacije prožeti složeni svijet kulture, »biti protagonisti, na neki način tvorci nove humanističke kulture« (5).

Služiti čovjeku i društvu znači u ovo naše vrijeme stvarati i prenositi kulturu. To je jedan od ozbiljnih zadataka ljudskog suživota i društvenog razvitka. Kultura je prije svega dobro naroda, izraz njegova dostojanstva, slobode, i stvaralaštva, svjedočanstvo o njegovu povijesnom kretanju. U kulturi i kulturnom kršćanska vjera postaje povijesna i stvar povijest. Kulturi treba obratiti posebnu pozornost jer se ona u sadašnje vrijeme razvija daleko od kršćanstva i ljudskih vrednota. Zato bi vjernici laici intelektualnim stvaralaštvom trebali biti hrabro nazočni u kulturi, prosvjeti, na sveučilištu, i uopće na svim mjestima stvaranja humanističke misli i umjetničkih ostvarenja, kao i znanstvene i tehnološke kulture. Radi stvaranja kulture važna su sredstva društvenog priopćivanja, ona imaju planetarno obilježje, oblikuju mentalitet, pa su isto tako područje poslanja i odgovornosti vjernika laika, koji treba da razvijaju kritički osjećaj, potiču želju za istinom, brane slobodu, dostojanstvo i pravu kulturu naroda, hrabro odbacujući svaki oblik monopolizacije i manipulacije (44).

Laičke službe i poslovi

Dosada smo vidjeli što *Christifideles laici* govori o poslanju i odgovornosti laika vjernika u svijetu. Ostaje nam da vidimo što donosi o tri ključna pitanja koja na neki način pripadaju području djelovanja, poslanju i odgovornosti vjernika laika u Crkvi, a to je na prvom mjestu pitanje o laičkim službama i poslovima, o laičkim pokretima i udruženjima te o ženama u Crkvi.

Kakvu odgovornost imaju vjernici laici u sklopu svojega poslanja u Crkvi? Papa najprije smatra da se vjernik laik ne može zatvoriti u sebe, već mora živjeti plodnu razmjenu onoga što je primio u baštinu s drugima. Sve ono čime se vjernik laik razlikuje od klera ne pripada području dostojanstva, nego su to sposobnosti za službu, primljene karizme. Službe i postoje u zajedništvu i za zajedništvo, na dobro svih u zajednici (20), gdje su svi pozvani da budu aktivni i suodgovorni. Različiti su načini sudioništva u izgradnji Kristova Tijela, Crkve, mnogovrsni su poslovi i službe (21). Postoje službe koje proizlaze iz sakramenta reda i radi povećanja zajedništva u Crkvi, u službi su cijelome Božjemu narodu (22).

U svećeničkom proročkom i kraljevskom Kristovom služenju vjernici laici sudjeluju prema sakramentu krštenja, tumači Pobudnica i dodaje da su vjernici nakon Koncila postali svjesni svojih zadataka. Pastiri i svećenici pozvani su promicati službe i poslove vjernika laika koje imaju svoj temelj ne samo u krštenju i potvrdi nego za mnoge vjernike i u sakramentu braka (23). Službe i poslovi vjernika laika u liturgiji, prenošenju vjere i crkvenim pastoralnim strukturama moraju biti usklađeni s njihovim laičkim pozivom. Sa zahvalnošću treba primati karizme, darove Duha, i podvrgnuti ih razlikovanju (24).

Christifideles laici poziva laike da sudjeluju u životu župe, jer – kako kaže Koncil – bez njihova djelovanja sav rad pastira nema prave djelotvornosti. Laici treba da budu svjesni značenja svojega apostolata u župi, nazočnosti u župskim vijećima, rada u razvijanju zajedništva i misijskoga poleta, koji u župi nalazi svoj neposredni i vidljivi izraz (26, 27).

No postoji krajevna i opća Crkva, zato Papa potiče laike da svoje djelovanje na ograniče samo na župu ili biskupiju nego da ga prošire na međužupsko, međubiskupijsko, nacionalno i međunarodno područje. Papa potiče laike da budu članovi biskupijskih vijeća i da surađuju u savjetovanju i odlučivanju, da isto tako sudjeluju u radu biskupijskih sinoda i pojedinačnih koncila, posve u skladu s Kodeksom kanonskog prava. Biskupske konferencije poziva »da promisle najprikladniji način na koji će na nacionalnoj i pokrajinskoj razini razviti savjetovanje i suradnju s vjernicima laicima, muškarcima i ženama«, jer će se tako bolje procijeniti »Zajednički problemi i više će se očitovati crkveno zajedništvo« (25).

Pobudnica navodi da su biskupi na Sinodi raspravljali i o konkretnim službama lektorata i akolitata, koje su u latinskoj Crkvi nekada postojale samo kao duhovne etape prema svećeničkom ređenju. Motu proprio Pavla VI *Ministeria quaedam* te su službe dobile autonomiju i postale su stalne, iako samo za muškarce. Na Sinodi su biskupi tražili da se taj dokument Pavla VI prouči, vodivši računa o običajima krajevnih Crkvi, te da se unesu konkretni kriteriji za izbor u te službe. Radi toga imenovana je posebna komisija, koja već više mjeseci proučava teološke, liturgijske, pravne i pastoralne probleme što ih je stvorio procvat laičkih službi i poslova. Time je konkretno rješenje predano komisiji na proučavanje, u želji da se vjernicima laicima omogući što više sudioništva, a da pritom ne budu klerikalizirani, da ne postanu neka paralelna struktura ministerijalnom svećeništvu (23).

Vjernik laik kao zamjenik svećenika

Biskupi su na Sinodi raspravljali o težnji prema klerikalizaciji laika, o opasnosti da se stvori neka paralelna crkvena struktura, zasnovana na sakramentu reda, te o konfuziji kad je riječ o zajedničkom, općem svećeništvu i onom ministerijalnom. Upozorili su da se često ne poštuju crkveni zakoni i odredbe, pa laici odveć samovoljno zamjenjuju svećenika.

Ponekad potreba i korist Crkve traže da se neki tipično svećenički zadaci, koji po sebi zahtijevaju ređenje, mogu povjeriti vjernicima laikima. To uostalom predviđaju i odredbe Kodeksa kanonskog prava: kad nema svećenika, vjernici laici, iako nisu lektori ni akoliti, mogu vršiti službu riječi, predsjedati liturgijskim molitvama, animirati liturgijske skupove, krstiti i pričeašćivati. Obavljanjem tih zadataka laik ne postaje pastir. Ne ustanovljuje služenje zadatak, nego sakramentalno ređenje. Ipak, službe povezane s hijerarhijskim služenjem koje ne ovise o ređenju mogu biti povjerene laiku vjerniku. Riječ je o služenju, službi u zamjenu, koje pastir daje službeno u konkretnoj situaciji. Na Sinodi je bilo govora i o velikodušnoj spremnosti laika da zamijene svećenike u teškim prilikama ili pak tamo gdje ih nema. *Christifideles laici* izričito kaže da su pastiri, biskupi i svećenici, dužni priznati i promicati službe, poslove i uloge vjernika laika koje imaju svoj sakramentalni temelj u krštenju i potvrđi. Isto tako, moraju bdjeti da se izbjegne olaka zloupotreba, olaka primjena nužne zamjene tamo gdje za to objektivno ne postoje uvjeti jer se može razviti normalan pastoral (23). Sve se to međutim odnosi samo na muškarce – u tekstu na tom mjestu nema govora o ženama. Samo je na konferenciji za novinare bilo rečeno da će spomenuta Komisija proučiti mogućnost proširivanja tih uloga i službi i na žene.

Pokreti i udruženja u crkvenom zajedništvu

U kršćanskom svijetu traje proljeće svakojakih laičkih pokreta i udruženja. Ti oblici okupljanja vjernika laika, celibataraca i oženjenih, bili su s pravom jedno od središnjih pitanja na Sinodi. Budući da niču slobodnom inicijativom vjernika laika, često izgledaju kao neka reakcija protiv crkvene birokracije, pa i hijerarhije. Tu i tamo svećenici i biskupi osjećaju određeni strah i zabunu pred njihovim dinamizmom. Zato su biskupi na Sinodi raspravljali kako da se postave i vladaju prema laičkim pokretima i udruženjima. Neki su, kao kardinal Martini, oslanjajući se na svoje konkretno milansko iskustvo, tražili da se pokreti i udruženja bolje i više uključe u pastoralno djelovanje biskupija.

U *Christifideles laici* svaki je kršćanin jedinstveno i neponovljivo biće, koje svojim životom i djelovanjem služi rastu crkvene zajednice, pri čemu dobiva i prima od zajedničkog bogatstva cijele Crkve. Polazeći od svijesti vjernika laika da je član Crkve, Pobudnica u skladu s koncilskim naukom naglašava da je potrebno razvijati apostolat pojedinca, vjernika laika. Izbor tog apostolata dosljedan je život vjere, čija se djelotvornost onda kapilarno razvija u svakodnevnu životu (28). No i crkveno zajedništvo prisutno je u djelovanju pojedinca pa nalazi svoj specifični izraz u udruženom djelovanju vjernika laika, u odgovornom sudioništvu u životu i poslanju Crkve. Procvat udruživanja laika svjedoči o sposobnosti i velikodušnosti laika, raznovrsnosti inicijativa i ciljeva kojima se

sudjeluje u poslanju Crkve i obnovi društva. To novo udruživanje izraz je i čovjekove društvene prirode, a usred suvremena sekulariziranog svijeta mnogima može biti dragocjena pomoć da ostvare dosljedan kršćanski život u skladu s Evanđeljem, u misijskoj i apostolskoj zauzetosti (29).

Crkvena hijerarhija priznaje i osigurava slobodno udruživanje vjernika laika. Kad *Christifideles laici* govori o slobodi udruživanja laika u Crkvi, o njihovom vlastitom i neovisnom pravu o bilo kakvu autoritetu, poprima stil i ton državnih ustava. Riječ je o istinskom i vlastitom pravu, koje proizlazi iz sakramenta krštenja, prema kojemu su vjernici laici pozvani da aktivno sudjeluju u zajedništvu i poslanju Crkve. O tom pravu da stvaraju i vode udruženja govore Koncil (AA, 18) i *Kodeks kanonskog prava* (can. 215). Tu slobodu priznaje i osigurava crkveni autoritet, piše Papa, te napominje da se ostvaruje s Crkvom, zbog njena zajedništva i poslanja (29).

Zbog toga ostvarenja zajedništva i poslanja Crkve, a ne zbog ograničenja slobode udruživanja, Papa smatra potrebnim da iznese jasne i točne kriterije za razlikovanje eklezijalnosti laičkih udruženja, koji su ujedno jedna od novosti tog dokumenta. Evo tih kriterija u nešto sažetijem obliku: svako okupljanje i udruživanje vjernika laika mora dati prvenstvo pozivu na svetost i mora biti sredstvo posvećenja u Crkvi; udruživanje vjernika laika obilježeno je odgovornim ispovijedanjem katoličke vjere u poslušnosti crkvenom Učiteljstvu; zatim čvrstim i uvjerenim svjedočenjem zajedništva u sinovskoj odanosti Papi i biskupu, sa spremnošću da se prihvati njihovo učenje i pastoralne smjernice i da se surađuje s drugim udruženjima; traži se sudjelovanje i suglasnost s apostolskim ciljem Crkve u evangelizaciji i posvećenju ljudi, kršćanskom odgoju savjesti, da bi se evanđeoskim duhom prožele zajednice i sredine, odnosno misijski polet u novoj evangelizaciji; potrebno je nastojati ostvariti kršćansku nazočnost u društvu, služiti cjelovitu čovjekovu dostojanstvu u skladu s crkvenim socijalnim naukom, pri čemu su pokreti i udruženja pozvani da postanu žive struje sudioništva i solidarnosti u gradnji pravednijih i bratskijih prilika u društvu (30).

Život novih oblika okupljanja trebalo bi da bude obilježen obnovljenom sklonošću prema molitvi, kontemplaciji, liturgijskom i sakramentalnom životu, radu za procvat zvanja za kršćanski brak i posvećeni život, spremnošću za sudjelovanje u programima i radu Crkve na pokrajinskoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, katehetskim zauzimanjem i pedagoškom sposobnošću u odgoju kršćana, nastojanjem za kršćansku prisutnost u društvenom životu, karitativnim, kulturnim i duhovnim radom, duhom evanđeoskog siromaštva, pravim obraćenjem na kršćanski život i vraćanjem udaljenih kršćana u zajedništvo (30).

Usred mogućih i razumljivih teškoća što ih stvaraju neki oblici laičkog udruživanja biskupi se ne mogu odreći svojega služenja dobru ne samo Crkve nego i laičkih udruženja. Potrebno je, osim toga, da neka nova udruženja i pokreti, zbog nacionalne i međunarodne raširenosti, dobiju službeno priznanje i izričito odobrenje kompetentnog crkvenog autoriteta. Zato je Papinsko vijeće za laike dobilo zadatak da pripravi popis onih udruženja i pokreta koje je Sveta Stolica već službeno odobri-

la te da zajedno s Tajništvom za jedinstvo kršćana odredi osnovne uvjete za odobrenje tzv. ekumenskih udruženja s katoličkom većinom i nekatoličkom manjinom, kakva su se u posljednje vrijeme pojavila u Crkvi. Treba, naime, odrediti u kojim se slučajevima o takvim udruženjima ne može izreći pozitivni sud (31).

Dokument poziva da se u svijesti odgovornosti za zajedništvo izbjegava napast podijeljenosti i suprostavljanja pokreta i udruženja. Crkveno zajedništvo treba da bude znak i privlačna snaga da svijet vjeruje u Krista (31). Papa i biskupi očito ne žele stvaranje nekakvih malih crkvi u Crkvi, čime bi bio doveden u pitanje biskupski autoritet. *Christifideles laici* nije protiv pokreta i udruženja ako su stvarni i uspješni subjekti nove evangelizacije.

Žena kao vjernik laik

Oslanjajući se na nedavno objavljeno Apostolsko pismo *Mulieris dignitatem*, Papa se u *Christifideles laici* suočava s pitanjem o mjestu i ulozi žene u Crkvi i društvu (2), uz napomenu da je njezino sudioništvo znak vremena i nove humanističke kulture (5). Sinoda je pitanju žene u Crkvi posvetila određeni prostor: za žene je traženo da im se dopusti đakonsko ređenje ili bar oni ministeriji radi kojih nije potrebno ređenje. *Christifideles laici* ponavlja zajedno s *Mulieris dignitatem* da »žena ne može primiti sakrament reda«, pa, prema tome, nema pristupa svećeništvu (51).

Nalazimo se, međutim, na području funkcije, a ne dostojanstva i svetosti. Sakramentom krštenja i potvrde žena vjernik laik ima isto dostojanstvo kao vjernik laik muškarac, pozvana je na evangelizaciju riječju i svjedočenjem, da od »teorijskog priznanja« prijede na »praktično ostvarenje« svoje aktivne i odgovorne nazočnosti u Crkvi. Prema Kodeksu kanonskog prava, sudioništvo žene u životu i poslanju Crkve može se ostvariti sudjelovanjem u biskupijskim i župskim pastoralnim vijećima, u biskupskim sinodama i pokrajinskim koncilima. Sinodalni oci tražili su da žene bez diskriminacije sudjeluju u savjetovanju i izradi odluka, pastoralnih dokumenata, misijskih pothvata, u evangelizaciji, katehezi, vjerskom odgoju, sve do teološkog istraživanja i poučavanja (51). Naravno da je i ženama upućen poziv da kao vjernici laici budu prisutne u ljudskom društvu, gdje treba promicati ženino dostojanstvo i jednakost s muškarcem, humanizirajući društvene odnose (49). Papa ženama povjerava i dva konkretna zadatka: vratiti puno dostojanstvo bračnom životu i majčinstvu, učiniti kulturu dostojnom čovjeka, dajući joj moralnu dimenziju. Sudioništvo žene u životu Crkve i društva put je njezina osobnog ostvarenja i originalni prinos crkvenom zajedništvu i apostolskom dinamizmu Božjega naroda (51).

Na Sinodi je bilo govora o djelatnostima koje muškarci jednostavno prepuštaju ženama. Tako muškarci ne sudjeluju u liturgijskoj molitvi, u odgoju i katehezi djece, nema ih na vjerskim i kulturnim sastancima, u karitativnim i misijskim inicijativama. Zato dokument naglašava zajedničku prisutnost i suradnju muškaraca i žena u crkvenom životu, njihovu jednaku prisutnost u pastoralnom radu, skladno sudioništvo u spasenjskom poslanju Crkve. Razlog nije sociološki ni veća pastoralna

djelotvornost, nego Stvoriteljeva zamisao o ljudskom biću kao jedinstvu u dvoje, kao prvoj zajednici, korijenu svake druge zajednice (52).

U tom dokumentu, koji je rehabilitacija laika, nije mogao izostati osvrt na ženu, njezinu ulogu i zauzimanje u Crkvi. No sve je ostalo u sklopu općega – nedostaju detalji. Ministerijalno svećeništvo nije dostupno, dakonati je složeno pitanje; žene bi morale primiti one službe koje ne ovise o ređenju, ali kad je riječ o lektoratu i akolitatu, o ženama nema ni riječi. Svakom povećanju odgovornosti žena u Crkvi treba prethoditi ozbiljno i produbljeno proučavanje antropoloških i teoloških temelja žene (50). Ostaje još jedino nada da će posebna Komisija koja se bavi proučavanjem novih ministrija, službi i poslova koji bi prelazili liturgijske okvire i ostvarivali se na pastoralnom i socijalnom području otvoriti neke mogućnosti ženama. Te službe novog tipa trebale bi biti jednako dostupne muškarcima i ženama, trebalo bi da odraze njihovu laičku nazočnost u ovozemaljskim stvarnostima, da budu izraz solidarnosti i sudioništva. Ostaje bojazan da proučavanje može značiti odgađanje.

U Crkvi nema »rubnih« kršćana

Svi članovi Božjega naroda svojim su karizmama te različitim i upotpunjavajućim službama radnici u Gospodnjem vinogradu (45 i 55). Djeca, mladi i stari, svi imaju svoje mjesto. U Crkvi nema rubnih kršćana. Bolesnici i invalidi djelatnici su poslanja Crkve, imaju svoje dostojanstvo i zadatak. Mladi su nada Crkve, protagonisti evangelizacije, činitelji društvene obnove, osjetljivi za vrednote pravednosti, nenasilja, mira, bratstva, prijateljstva i solidarnosti, očuvanja prirode i kvalitete života. Crkva ima mnogo toga reći mladima i oni Crkvi (46). Djeca isto tako na svoj način pridonose posvećenju i gradbi Crkve, humanizaciji društva (47). Starce se nepravedno smatra beskorisnim i čak nepodnosivim teretom. Crkva međutim od njih traži da nastave svoje apostolsko i misijsko poslanje i u toj specifičnoj i originalnoj dobi, da obogaćuju Crkvu mudrošću. Danas ima sve više starijih osoba. Pred njima je novi prostor apostolata, jer rad u Crkvi i društvu ne poznaje zastoja zbog dobi, nego se samo ostvaruje na nove načine (48).

I bolesnici i patnici djelatnici su u Gospodnjem vinogradu. Onaj tko trpi nije u *Christifideles laici* samo pozvan sjediniti svoju bol s Kristom, nego prihvatiti i prenositi snagu obnove i radost uskrsnuća (53). Svi su članovi Božjega naroda povezani, usmjereni jedni prema drugima, te tako proživljavaju jednako kršćansko dostojanstvo i opći poziv na svetost u savršenstvu ljubavi (55 i 56).

Odgoj vjernika laika

Da bi pokazao koliko mu je odgoj važan, Papa cijelo poglavlje posvećuje odgoju vjernika laika. Pozitivno je što je odgoj vjernika laika postavljen na prvo mjesto u biskupiji, u programima pastoralnog djelovanja, tako da sva nastojanja zajednice, svećenika, laika i redovnika idu prema tome cilju (57). Laicima je potreban cjelovit duhovni i svjetovni odgoj u jedinstvu vjere i života (59) te doktrinarni, koji se ostvaruje sustavnom katehezom. Vjernici laici treba naročito da upoznaju crkveni društveni nauk i moraju biti sposobni rasti u ljudskim vrednotama (60). Laike odgaja Crkva u uzajamnom zajedništvu i suradnji svih svojih čla-

nova, svećenika, redovnika i laika. Vjernici laici mogu i moraju pomoći svećenicima i redovnicima u njihovu duhovnom i pastoralnom napredovanju (61). Odgoj nije tek povlastica malobrojnih, nego dužnost sviju, posebno siromašnih, pri čemu treba upotrijebiti sredstva koja pomažu u ostvarenju punine ljudskog i kršćanskog poziva. U svemu tome, u odgovoru odgojitelja, treba voditi računa o pokrajinskoj kulturi, o odgovornosti za odgoj, koji tako postaje samoodgoj (63).

Zamisao vjernika laika u Christifideles laici

Još na početku našega stoljeća Crkva je bila shvaćana kao »društvo nejednakih«, a vjernici kao »pastoralno tijelo«, nad kojim se vrši vlast, autoritet, s jednim pravom da se puste voditi kao poslušno stado. Danas smo svjedoci novih prilika u Crkvi. Papa govori laicima suvremene Crkve govori novim i neuobičajenim stilom, pozivajući ih na odgovornost, sudioništvo, ispunjavanje poziva i poslanja. Vjernici laici nisu neko zasebno tijelo, nisu izolirani, odijeljeni od klera, nego su sastavni dio cijelog crkvenog konteksta, dijeleći u punini poslanje Crkve. Laici nisu kršćani drugog razreda, malo manje vrijedni, kršćani po sniženoj cijeni, potčinjeni služitelji koji primaju naredbe i provode odluke klera. Nakon Koncila i ovim najnovijim Papinim dokumentom oni imaju mjesto jednakopravnih članova Božjeg naroda, kršćani su A-kategorije, nisu stado, nego imaju svoje mjesto u poslanju Crkve, pozvani su djelovati u svijetu u snazi svojega svjetovnog karaktera, priznatog poziva u svoj laički stalež. Pobudnica *Christifideles laici* napušta i posljednje tragove dualizma klerik – laik, da bi govorila vjerniku laiku, muškarcu i ženi, koji žive i rade zajedno s biskupima, svećenicima, redovnicima i redovnicama. Otajstvo Crkve zajednički je temelj njihovome dostojanstvu i sudioništvu. Poslanje Crkve temelj je njihovoj suodgovornosti. To je novost Pobudnice: ona potvrđuje novi stil odnosa između klera i laika, stil srdačnosti, prijateljstva, uzajamnog prihvaćanja, plod jednog stoljeća suradnje između laičkih udruženja i pokreta, te konačno na posljednjoj Sinodi i biskupa. Papa govori da su laici odgovorni za život Crkve i njezino misijsko djelovanje. Vrijeme odnosa između svećenika i laika utemeljeno na vlasti i podložnosti zamijenjeno je vremenom suodgovornosti u očekivanju trećega tisućljeća kršćanstva. Vrijednost i identitet laika temelji se na sakramentu krštenja. Time je vjernik laik posve izašao iz onih nekadašnjih negativnih definicija koje su ga određivale kao ne-svećenika, ne-redovnika. Nova laička situacija ne znači neko zauzimanje mjesta da bi se zamijenio kler u Crkvi, iako su laici zbog nedostatka zvanja pozvani preuzimati neke svećeničke dužnosti i poslove. Kršćanin laik ima svoje originalno i određeno mjesto u Crkvi, utemeljeno na sakramentu krštenja i potvrde. Ta nova shvaćanja o laicima sigurno će uzrokovati određene promjene u Crkvi, preobražaj u njezinim strukturama, biskupijama i župama, obilježiti će život crkvene zajednice suodgovornošću, zajedništvom. Mobilizacijom vjernika laika, na koju poziva Pobudnica, davanjem većeg prostora ženama, izjednačenjem u dostojanstvu s klericima i redovnicima, Crkva će biti sve manje klerikalna. *Christifideles laici* znak je i potvrda novonastajućeg mentaliteta. Dokument odbacuje svaki preostali oblik diskriminacije u Crkvi, zbog kojeg mnoge laičke snage nisu dosada bile cijenjene i upotrijebljene. Dokument ne donosi neke velike novosti, ali laicima otvara određena područja djelovanja i

inicijativa. U njemu je novo ozračje i nova je slika Crkve. Iako nije riješeno pitanje o suodgovornosti vjernika laika unutar Crkve, oni su iz Pobudnice proizašli kao subjekt evangelizacije s dužnostima i pravima, koja im pripadaju prema njihovoj vjerničkoj prirodi, u pravom smislu riječi, upućeni su u konkretno djelovanje kao specijalisti za stvari svijeta, svjesni odlučne uloge koju mogu imati u novoj evangelizaciji.

Vjernici laici pozvani su ostvariti svoj posebni način života u stvarnosti ovoga svijeta, toj sredini i ujedno sredstvu kršćanskoga poziva, koje nije tek antropologijsko i sociologijsko mjesto, nego istinska i vlastita teologijska kategorija. Vjernici laici ne mogu u ovom kaotičnom vremenu živjeti prestrašeno, zabarikadirani u tvrđavama svojih sigurnosti, ostati zatvoreni u sakristijama i crkvama. Oni imaju određenu ulogu kvasca i soli usred svojega vremena, na svojem mjestu i među svojim suvremenicima. Ovom Pobudnicom Papa ih šalje u svijet i u sve njegove aktivnosti, da ostvare svoje specifične odgovornosti u profesionalnom, socijalnom, ekonomijskom, kulturnom i političkom životu, da vjeru pridruže životu, život oplode Evandeljem i unesu njegovu novost u svijet.

Polazeći od određene zamisli o svijetu, Pobudnica raščlanjuje probleme vjernika laika u Crkvi u skladu s tradicijom, naučavanjem Koncila i Sinode, pozitivno naglašava njegov originalni identitet kršćanina, člana Crkve i Božjeg naroda. Dokumentat je opširan i brižno sastavljen sažetak dosada postignutih tekovina u poslanju i pozivu vjernika laika. No on je i mali pomak naprijed uoči trećega tisućljeća kršćanstva. Ima u njemu nedovršenosti, nedorečenosti, kao što ih imaju i Sinode biskupa, koje nakon početnog slobodnog iznošenja misli i novih stvaralačkih originalnih ideja nadu smirenje u pastoralno kompromisnim stavovima, koji tolikima izgledaju plašljivi. Tako neki vidici o suodgovornosti vjernika laika čekaju rješenje i nakon Sinode, predani su na proučavanje, što je također korak naprijed ako se pomisli da se o njima dosada nije dovoljno mislilo.

THE LAITY IN *CRISTIFIDELES LAICI*

Summary

The background and main characteristics of the papal letter entitled *Christifideles laici* are presented. Its contents are compared with other church documents in which the subject of the laity is mentioned. Particular attention is devoted to the position and role of women in the Church as well as to the identity of lay persons in general, in light of this letter.